

Socialförvaltningen

Stab

Mattias Vogel

YTTRANDE ÖVER REMISS: STÄRKT STÖD TILL ANHÖRIGA. ETT MER ÄNDAMÅLSENLIGT STÖD TILL BARN OCH VUXNA SOM ÄR ANHÖRIGA, SOU 2024:6

BESKRIVNING OCH KORT SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Regeringen tillsatte i juni 2023 en särskild utredare med uppgift att analysera och föreslå effektiva åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn. I uppdraget ingick även att analysera behovet av nationell anhöriglinje och lämna förslag på hur ett sådant stöd av god kvalitet kunde erbjudas till anhöriga dygnet runt. Nästan var femte person vårdar, hjälper eller regelbundet stödjer en närstående som är äldre, har en funktionsnedsättning eller är långvarig fysiskt eller psykiskt sjuk. Det är en heterogen grupp med många skilda behov. Barn som anhöriga har en särskilt utsatt situation, och löper särskilda risker när deras föräldrar har olika typer av svårigheter.

Betänkandet lanserar nya lagförslag (bifogade sist i denna skrivelse) som rör socialtjänstlagen, patientsäkerhetslagen och hälso- och sjukvårdslagen, och föreslår ett tydligare uttalat ansvar från kommunen för ett stärkt och mer omfattande anhörigstöd. Ett statligt stöd motsvarande en heltidstjänst tilldelas kommunen från och med 2026. 2027 utökas stödet med motsvarande ytterligare en heltidstjänst till totalt två. Betänkandet menar att det är mer effektivt att ekonomiskt stödja befintliga anhörigstödslinjer inom civilsamhället än att skapa en ny nationell anhörigstödslinje för en väldigt komplex målgrupp. I tillägg till stöd för en dedikerad anhörigkontakt inom kommunen och det utökade stödet för befintliga anhöriglinjer föreslår betänkandet att en ny informationsportal byggs för att stärka den anhöriges förutsättningar att på egen hand hantera sin situation. Denna informationportal föreslås ligga under 1177.

Socialförvaltningen anser betänkandet i sin helhet som väl utfört och väl underbyggt och har förutom de få reservationer som nämns inga betänkligheter i att svara positivt på remissförslaget som helhet.

UTREDNINGENS FÖRSLAG I KORTHET

Utredningen lägger fram sju förslag som presenteras kursivt nedan, kompletterade med socialförvaltningens bedömning.

1. Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt för anhöriga med ett särskilt behov av stöd
Utredningen föreslår en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som ger socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhörigkontakt till anhöriga med ett särskilt behov av stöd. Dessa anhöriga kan ha ett mer omfattande behov av ett individuellt utformat stöd i form av information, vägledning och stöd med att planera. Utredningen bedömer därför att socialnämnden i dessa fall ska erbjuda en anhörigkontakt i

syfte att underlätta för den anhörige och stärka dennes förutsättningar att på egen hand hantera situationen.

Socialförvaltningens bedömning: Förvaltningen ställer sig positiv till en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som tydliggör förvaltningens ansvar. Förvaltningen ställer sig även positiv till förslaget ändamål att stärka den anhöriges förutsättningar till självhjälp.

2. Förtydligande av det direkta stödet till anhöriga i socialtjänstlagen

Utredningen föreslår att socialtjänstlagens nuvarande bestämmelse om stöd till anhöriga i 5 kap. 10§ SOL förtydligas. Det ska framgå av bestämmelsen att anhöriga även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd, för att stödet ska bli mer likvärdigt och nå ut till fler anhöriga, en grupp som ofta i stor utsträckning efterfrågar information och vägledning.

Socialförvaltningens bedömning: Förvaltningen ställer sig positiv till att förslaget förtydligar förvaltningens ansvar.

3. Stödet till barn som är anhöriga förtydligas både avseende socialtjänsten och hälso- och sjukvården

I en ny bestämmelse i socialtjänstlagen förtydligas att socialnämnden ansvarar för att ett barn som anhörig får det stöd och den hjälp som barnet behöver. I hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen förtydligas skyldigheterna för hälso- och sjukvården och personalen på flera sätt. Det anges i lagtexten att vårdgivaren ska erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd, även omfattande barn vars syskon drabbats av allvarlig sjukdom eller andra svårigheter.

Socialförvaltningens bedömning: Förvaltningen ställer sig positiv till att barnperspektivet tydliggörs i lagförslaget.

4. Övriga förslag avseende barn som är anhöriga

Utredningen lämnar förslag som ska öka kunskaperna om hur barn som anhöriga kan uppmärksammas inom socialtjänstens ärendehandläggning och i hälso- och sjukvårdens verksamheter, utredningen lämnar också förslag på hur personal i skolan kan få ökade kunskaper om barn som är anhöriga. Utredningen föreslår även att barn som anhöriga inkluderas i den nationella anhörigstrategin.

Socialförvaltningens bedömning: Förvaltningen ställer sig positiv till att barnperspektivet lyfts fram, och även att barn som anhöriga inkluderas i den nationella anhörigstrategin.

5. Utökat stöd till stödlinjer för anhöriga

Utredningen har valt att inte föreslå en ny stödlinje för anhöriga som är öppen dygnet runt, utan föreslår istället att befintliga stödlinjer som riktar sig till anhöriga (t ex Jourhavande medmänniska, Cancerlinjen, Demensförbundets rådgivningstelefon m.fl.) får ett ökat ekonomiskt stöd. Utredningen menar att anhöriga inte är en enhetlig grupp och att en nationell stödlinje skulle behöva kunna svara på väldigt specifika frågor om sjukdomar, frågor kopplade till beroende eller våld, juridiska frågeställningar och även erbjuda medmänskliga samtal. Utredningen menar att det är mer ändamålsenligt att istället ekonomiskt stödja de stödlinjer som redan finns.

Socialförvaltningens bedömning: Förvaltningen ställer sig positiv till att utöka stödet till utvalda befintliga stödlinjer snarare än att bygga en generell nationell stödlinje.

6. En informationsportal för anhöriga bör inrättas

Utredningen föreslår att det bör inrättas en nationell informationsportal för anhöriga. Det finns mycket relevant information för anhöriga att hämta hos offentliga aktörer, men även från civilsamhällets organisationer, det kan dock vara svårt att överblicka vart man ska vända sig i frågor som till exempel berör information kring sjukdomar, vård och behandling eller vilka ersättningar anhöriga kan ansöka om när de tar hand om någon som är sjuk eller har funktionsnedsättningar.

Socialförvaltningens bedömning: Förvaltningen ställer sig positiv till inrättandet av en nationell informationportal för anhöriga, med vissa kommentarer. Förvaltningen menar att inte alla målgrupper är bekväma med att söka information digitalt och att en sådan portal måste vara användarvänlig och lättförståelig. Personliga samtal med en människa vore att föredra, men en informationsportal kombinerat med ett utökat stöd till anhänglinjer kan vara ett sätt att ge ett bredare stöd till den heterogena grupp som anhöriga utgör. Förvaltningen ser utmaningen i att en bemannad anhänglinje skulle behöva expertkunskap på så många olika plan att det är svårt att erbjuda i praktiken. Förvaltningen ställer sig positiv till att idén om att en portal skulle sortera under 1177 som är en välkänd plattform. Att kunna söka information över organisationsgränserna för region, kommun, statliga myndigheter och civilsamhället menar förvaltningen är viktigt.

7. Kostnader och samhällsekonomiska konsekvenser

Förslagen till lagändringar beräknas medföra kostnader för kommuner och regioner med sammanlagt 300 000 000 kronor per år. Enligt den så kallade kommunala finansieringsprincipen ska staten ersätta kommuner och regioner med motsvarande belopp. Förslagen beräknas ge samhällsekonomiska besparingar genom bland annat minskade kostnader för fysisk och psykisk sjukdom hos anhöriga och ett ökat deltagande i arbetslivet. Kostnaderna i utredningens förslag kan därför beskrivas som samhällsekonomiskt lönsamma.

Socialförvaltningens bedömning: Förvaltningen håller med om de samhällsekonomiska besparingar förslaget ger exempel på. Förvaltningen ställer sig positiv till extra stöd för verksamheten. Förvaltningen ser med en viss oro på att följdkostnader kan komma att uppstå, till exempel om stöd behöver ges till nya kategorier hjälpsökande.

Ikraftträdande

Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

SOCIALFÖRVALTNINGENS TANKAR KRING FÖRSLAGEN SOM HELHET

Socialförvaltningen utför redan betydande delar av det som förslaget lyfter fram, och ser positivt på förslaget i sin helhet. Upprättandet av en informationsportal tillsammans med möjligheter till en extra resurs dedikerad för anhängstöd ses som positivt och bedöms kunna stödja anhöriga i flera steg; direkt mot anhöriga på individnivå genom ett utökat stöd, men även indirekt genom en utökad resurs som komplement till befintlig organisation, som till exempel kommunens anhängkonsulenter, anhänglotsar, personliga ombud etcetera. Som förslaget poängterar är målgruppen *anhöriga* väldigt bred och engagerar många delar av kommunens verksamheter. En dedikerad anhängsamordnare skulle därför kunna bidra positivt till ett samarbete mellan kommunens olika förvaltningar såväl som till exempel hälso- och sjukvård, polis etcetera. Förslaget i sig krävställer inte en fysiskt anställd anhängkontakt, inte heller en eventuell anhängkontakts förväntade utbildning, kompetens eller var den bör placeras i organisationen. Detta ger förvaltningen möjligheter att fundera på hur de statliga medlen bäst nyttjas. De tillsatta medlen motsvarar dock ungefär en ny heltidstjänst från och med 2026, och ytterligare ungefär en heltidstjänst från och med 2027. Två dedikerade heltidstjänster upplevs kunna stärka kvaliteten i arbetet med en utsatt grupp som vi idag kanske inte kan möta utifrån deras behov. Att noggrant formulera arbetsbeskrivning och ansvarsområde uttrycks vara viktigt, liksom att

processen bör vara tvärprofessionell och organisationsöverskridande. Resursen kan ingå i befintlig struktur där anhängkonsulenter redan finns, vilket skulle kunna ge socialtjänsten möjlighet att i samverkan möta fler människor i behov av stärkt stöd.

När det gäller risker bör det nämnas att förslaget till en viss del handlar om förstärkt hjälp till självhjälp, och förvaltningen menar att det kan finnas en risk för åsikter som att kommunen undviker sitt ansvar som vårdgivare. Det är ett hypotetiskt antagande, men inte en helt orealistisk tanke. I samtal med enheterna har det kommit upp frågetecken kring den väldigt breda kompetens ett anhängstöd behöver besitta för att fungera i en till förmodat komplex roll. Det har även flaggats för att om lagen i förlängningen leder till att enheter behöver hantera nya målgrupper så kan det medföra kostnader som inte täcks av staten.

Socialförvaltningen anser betänkandet i sin helhet som väl utfört och väl underbyggt och har oavsett de få kommentarer som nämns i ovan bedömningar inga betänkligheter i att svara positivt på remissförslaget som helhet.

- Förslaget bedöms innebära en kvalitetsökning för förvaltningen genom att det stärker vår möjlighet att bättre möta en utsatt kategori människor i kommunen. Förslaget bedöms få positiva effekter för kommuninvånare som annars riskerar att falla mellan stolarna.
- Förslaget är bekostat genom statliga medel och beräknas inte påverka förvaltningens ekonomi negativt.
- Förslaget bedöms att utan svårigheter kunna integreras i och förstärka förvaltningens befintliga struktur, och även ha möjlighet att länka samman kommunens olika men närliggande verksamheter inom anhängstöd.

Inför detta yttrande har intervjuer med områdeschef och enhetschef inom FER utförts, samt med kommunens anhängkonsulenter, kommunens funktionsrättslots, kommunens demenssamordnare samt kommunens metodutvecklare för psykiatri äldre på förebyggande enheten. Utanför socialförvaltningen har Barn och utbildningsförvaltningens kvalitetsstrateg återkopplat skriftligen med synpunkter och tankar, och Kultur Fritid och Teknikförvaltningen har givits möjligheter att kommentera.

Mattias Vogel
Verksamhetsutvecklare, socialförvaltningen

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Betänkandet föreslår tre författningsförändringar som påverkar socialtjänsten, med ikraftträdande 1 januari 2026.

1.1 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 5 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 5 kap. 10 a § och 10 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

10 §¹

Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk *eller* äldre *eller som stödjer en närstående* som har *funktionshinder*.

Socialnämnden ska erbjuda *information, vägledning och annat* stöd för att underlätta för de personer som vårdar *och stödjer* en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har *en funktionsnedsättning*.

10 a §

Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt till de personer som har ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en sådan närstående som avses i 10 §.

Anhörigkontakten ska tillgodose den enskildes behov av individanpassad information och vägledning samt individanpassat stöd med att planera.

En anhörigkontakt får erbjudas utan föregående individuell behovsprövning.

10 b §

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

1.2 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

Härigenom föreskrivs i fråga om patientsäkerhetslagen (2010:659) att 6 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

5 §¹

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 12–14 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt *beakta* ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet *varaktigt* bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel, eller

4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet *varaktigt* bor tillsammans med oväntat avlider.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt *uppmärksamma* ett barns behov av information, råd och stöd om barnets *syskon*, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med

1. har en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel *eller spel om pengar*, eller

4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets *syskon*, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med oväntat avlider.

1.3 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Härigenom föreskrivs i fråga om hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) att 5 kap. 7 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

7 §¹

Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Vårdgivaren ska vid behov erbjuda information, råd och stöd till barn om barnets syskon, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med

Detsamma gäller om barnets syskon, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med oväntat avlider.